

Ajda Smrekar, Robert Korošec, Iva Krajnc, Lotos Vincenc Šparovec, Jette Ostan Vejrup

Matej Bogataj

ZABAVA S TABLETAMI SREČE

Na samem začetku, ob posvetilu in zahvali gledališkemu režiserju Ostermeierju, ki je spodbudil nastanek igre, igralka, scenaristka in dramatičarka Yasmina Reza opozarja, da premolki niso zapisani. So pa nujni. Saj vemo: dramsko besedilo je vedno nekakšna partitura za uprizoritev, ki pa ima za razliko od glasbene, ki zapisuje ravno te premolke in trajanje, bolj poljuben, neopredeljen zapis. Ritem in tempo sta tako ob občutjih, ki naj jih predstavijo igralci – in ti so morda za izvedbo ključni, saj je tudi avtorica igralka –, poudarijo pa spektakelski elementi, glasba, svetloba, kostumi in podobno, tisto, kar mora igrati šele najti. Kar nekaj svetovnih dramatikov je pisalo partiture, v katerih je zamolčano pogosto pomembnejše od povedanega; Beckett in Pinter na eni strani, na drugi pa Ionesco, ki kot da je premolke nadomestil z žlobudranjem in prekomerno zgovornostjo, z banalnostjo govoričenja. Reza je tako nekje vmes; čeprav njene osebe tokrat manj kot po velikih temah o tem, kako odigrati, kar igraš, ali kako razumeti skrajno minimalistično slikarijo, beli kvadrat na belem, ali kako jo odnesti v enem španskem komadu, posegajo po banalnostih – tudi zato, da bi prikrije neko globljo usodnost. Vendar razlike niso tako izrazite, kot so recimo prepiri o etiki v *Bogu masakra*; tam spor odraščajnikov sproži konfrontacijo med starši.

Reza kot da bi hotela povedati, da je *Bella Figura* besedilo, v katerem so premolki pomembni in za samo uprizoritev morda ključni. Da je morda bolj pomenljivo tisto zamolčano, kar vidimo samo v drobcih in slutimo iz

replik, od katerih so nekatere kar najbolj banalne; občutek imamo, da se med petimi protagonisti, ki jih poveže skoraj komična in benigna nesreča na parkirišču – čeprav morda sprva ne zgląda tako, na tleh ležeča starejša in nemočna ženska bi lahko vse skupaj zapeljala v čisto druge dramatične vode –, več zgodi v spodletelih poskusih približevanja in zapeljevanja, ne nujno erotičnega, kot pa na ravni izgovorjenega. Izgovorjeno pogosto ostaja na ravni občega, na ravni *small talka*, s katerim polnijo druženja; in to družabljenje iz zadrege v igri *Bella Figura* nikomur, razen povoženi tašči oziroma materi, ni posebej v veselje. Srečali so se na mestu, kjer se raje ne bi. Prisilno srečanje pred restavracijo vsakemu od njih vzame apetit, jih pa spodbudi k prekomernosti pri čem drugem, recimo tabletah, pomešanih z alkoholom. In jih postavi pred dilemo, kako odreagirati: s pokroviteljsko dobrodušnostjo, moralično, z nelagodjem, ki samo poveča že itak prisotno nelagodje ob končevanju prešušne zveze.

Ali lahko neprevidno in brez cenzure in premisleka izrečena replika o tem, kako sta prišla prešušnika Boris in Andrea ravno v to in ne v kakšno drugo restavracijo, namreč po splošnem nasvetu njegove žene, sproži tako daljnosežen spor? Ali ni žena ves čas tiho ozadje vsake takšne prešušne zveze in morajo tisti – mora tista –, ki v takšen odnos zdrsnejo in v njem vztrajajo, to trikotno naravo zveze vzeti za samoumevno? Zakaj ima potem Andrea s tem takšne težave, da mora pihati cigaretni dim v avto, v katerem ni nikoli kadil nihče drug razen nje, kot da bi s tem zaznamovala, markirala teritorij, in zakaj počne to ravno zdaj, po štirih letih, ko bi se morala na ženo nekako navaditi, če je že na začetku morda upala, da bo Boris njen in samo njen?

Njen upor, kot tudi ostala trmoglavljenja in uveljavljanja lastnega prav nasproti drugim, je simptom, je droban očiten znak splošne razdraženosti in razočaranja. Izhaja iz zavesti konca, konca iluzije o zakonu med Françoise in Éricom, v katerem je vsak od njiju sam, zavesti o krizi srednjih let, večina jih je »med štiridesetim in petinštiridesetim« letom, iz zavesti, ki jo najodločneje izreče najstarejša, Yvonne, da se »lahko še tako oprijemamo, vsi drsimo navzdol«; proti starosti, smrti, bolezni, izgubi razsodnosti, spomina, končni izgubi.

Andrejina začetna tečnarjenja in njene ekscesne reakcije, recimo tiste z jedilnimi noži ali že tudi nakazana agresija s sprejem proti mrčesu, so nekaj, kar je ušlo iz sicer neizgovorjenega, vendar splošno sprejetega dogovora, kako naj bi ljudje medsebojno delovali. Ljubica, ki čustveno ne izsiljuje, v zameno za seks in moško pozornost, izraženo z darili in morda dragimi kosili, mož, ki morda najde izginulo strast in je temu primerno hofirantski in pokroviteljski – to so vzorci, ki obetajo trdnost in stabilnost odnosa. Ne pa očitki in emocionalna izsiljevanja, še najmanj pred družinskimi prijatelji, ki so ju zasačili in flagranti; no, najprej pri poskusu večerje, potem pa še in flagranti na stranišču v enem redkih trenutkov premirja, ki obeta pomiritev.

Reza nas postavi v situacijo, ko je odnos med Borisom in Andreo že načet in pred koncem; ne nazadnje je on v stiski, ker je pred bankrotom, in do te mere ne verjame v srečen razplet, da tudi drugim, ki mu sicer res govorijo bolj na pamet in pavšalno, ne verjame, ko omenjajo možne rešitve. Čeprav so tudi te rešitve bolj *small talk*, na isti

ravni kot naročanje hrane ali pogovori o jedilniku, odločanje o sladici. Vendar pa Boris izgublja vse, zaradi česar je lahko (postal) ljubimec. Z izgubo posla in premoženja in vlačanjem po sodiščih in morda medijih se bo zavedel nemoči, začutil starost in postal zagrenjen; njegova pozornost je bolj kot koži ljubimke in izbiri restavracij usmerjena v sodstvo in finančnike, v sheme prestrukturiranja in reševanja morebitnih prikritih delov premoženja. Nič ne bo, kot je bilo; nič več večerij v restavracijah, kjer strežejo ostrige in mavrahe, kjer je krokant hišna specialiteta, obet je bolj ogled zastojnih letalskih mitingov in opazovanje otrok pri kolektivnih igrah z žogo. Da ga Andrea skozi bankrot ne bo spremljala, je več kot očitno; prijateljstvo in bližina sta nekaj, česar v tem odnosu manjka, in ko odštejemo seksualnost in z njo povezano šopirjenje (obojestransko, tudi njene nakupovalne priprave na večerjo kažejo na to), od odnosa ne bo ostalo nič. Mogoče spet kdaj pozneje, ko bo ubog in na dnu, mogoče takrat, če se bo dolgočasila, reče proti koncu Andrea.

Občutek namreč imamo, da je v odnosih med protagonistami vse narobe. Andrea Borisa izsiljuje za nekaj, česar on nima več. In zganja ljubosumnost tam, kjer je ne sme preveč pokazati, ni v takšni poziciji. Njemu gre njeno očitje, njeni pomisleki okrog restavracije in ekscesno vedenje na živce, pa še reprezentativno ni; z ljubico na javnem mestu se postavlja pred drugimi moškimi, ne pa pred ženino dolgoletno in morda najboljšo prijateljico. Ta, Françoise, reagira moralistično – in doživi razočaranje, saj njen mož ni sposoben njene rigoroznosti pri izrečenih, še bolj zamolčanih očitkih; ona sama bide pravičniški boj za *bello figuro*, za meje dostojnosti in dovoljenega. Françoise se sicer v družbi vedno znova dolgočasi in ob družabljenju doživlja tesnobe. Njenemu Éricu gre na živce, da se vedno za vse trudi, za partnerko in mater in otroke iz razširjene, zelo razširjene družine, pa mu nihče ne vrača s hvaležnostjo. Njegov trud je prezrt ali pa ga pospremi prezir. In tukaj je še Yvonne, mati in tašča, senilna, zato tudi ne razume situacije in vedno znova poskrbi, da prešuštni par še malo ostane. Kar pa problem pogloblja, saj nihče ne zna izplavati iz brozge, v katero so zabredli.

Sam naslov igre sugerira, da gre udeležencem za *bello figuro*, za učinek na druge, za vtis uspešnosti in noblese, verjetno tudi premožnosti. Vendar za kaj takega niso v pravem razpoloženju; nejevoljnost ob prisilnem rojstnodnevem druženju, Borisova želja, da bi bil že končno sam, kot bo sam po mučnem stečajnem postopku, Andrejini poskusi, da bi bila dama, kot to od nje zahteva njena hči, vendar jo zeznejo čevlji, ki tiščijo, pa tudi kikla izpade »vlačgarska«, vsaj pri tistem, za katerega je bila izbrana. Stara Yvonne je dementna in si vse zapisuje v beležko, vse, kar je ostalo, je zapisano tam, pa še beležnica pristane v straniščni školjki; in kljub njenim načeloma dobrodušnim poskusom, da bi si bili udeleženci njene rojstnodnevne zabave blizu, se namesto na snaho preveč naveže na Andreo, kar je seveda spet izdaja. Ob tem ji iz vsake replike udarjajo predsodki: do Romov, ker ji je lažni pohabljenec ukradel torbico, do Angležev, do katerih je zamere gojil njen mož, ona pa menda ne – vendar je očitno, da se neuspešno poskuša konsolidirati na tujem in daljnem, pa ji ostali tja nočejo slediti. Imajo že brez tujcev dovolj problemov in dilem.

Hkrati spodletijo vsi poskusi, da bi se vzpostavila provizorična in začasna zavezništva; helikopterska vožnja, ki naj bi jo uredil Éric, morda ne bo tako zelo zasebna, kot je delovalo na štiri oči, Boris morda – ali vsaj ne trajno – ni uspel prepričati Françoise, naj ne pove njegovi ženi za srečanje. Edini, ki se podružita, sta obe, ki sta že izgubili vse – Andrea in Yvonne.

Ljudje, ki se srečajo v nobel restavraciji, so navidez uspešni, vendar se iz replike v repliko razkriva in stopnjuje njihova brezperspektivnost. Zato so pasivno – ali pa odkrito – agresivni. So v paniki in tesnobni, raje bi bili nekje drugje, ali pa tam, kjer so, samo s kom drugim, zato goltajo tablete; Andrea itak, ker ve, kaj jemati, in jo to dvigne, Yvonne ima svoj tabletni koktejl, s katerim prebije dan; Boris najprej odkloni, da bi vzel sedamyl, to sranje, da bi bil potreben tablete sreče, vendar na koncu klone in Andrea začne zbranim v nekem trenutku deliti tablete kot hostije; sicer brez spovedi, kesanja in odpuščanja, vendar za kratkoročno umiritev krize. Ki pa ni več priložnost za preobrat, temveč je permanentna. Torej ne kriza, temveč stanje stvari, končno stanje.

Reza nam prikaže izsek družbe, v kateri so vsi nezadovoljni. Če ne štejemo Yvonne, so vsi v krizi srednjih let ali tik pred njo, vsi se zavedajo, da jih življenje ne izpolnjuje, zato so njihove replike najprej zadeto neprimerne in očitajoče, morda zaradi pristajanja na etiketo tudi stišane, potem pa zadeto neposredne; svojega nezadovoljstva, razen kratkoročno in farmakološko, ne morejo prikrivati. S tem, kar se je zgodilo, bodo morali živeti naprej.

Čeprav morda ne brez srečnih trenutkov pozabe; morda je veselost praznovalec rojstnega dne na koncu, ko zakopljejo pecivo v korito za rože, morda je ta drobni uporni eksces posledica uspešnega mešanja tablet in šampanjca. Upanje še ostaja. (Vendar ne za nas, bi dodal kateri od mračnjakov.)